

Nemačkoj (čija se knjiga kosila sa teorijama o totalitarizmu) u burnoj debati 1996/97. pokazala je snagu otpora nemačke inteligencije i omladine konzervativcima i nacionalistima. U isto vreme antitotalitarnu saglasnost u ovoj zemlji pored konzervativaca ojačao je i talas konvertitskih intelektualaca iz bivšeg DDR-a koji su demonizacijom socijalizma iskupljavali vlastitu prošlost. Pomenute društvenoekonomske protivrečnosti, njihovo različito prerusavanje i racionalizovanje, su realna izvorišta obnove nemačkih rasprave oko socijalizma u CKK debati.

Evolucije širih idejnih struja u kritici socijalizma prisutne su u svim zemljama, ali stepen revizionističkih zaokreta nije isti. Za razliku od SR Nemačke, protagonisti francuskog Historikerstreit su bivši levičari (a ne desničari) koji su još u "Gulag-šoku" vlastito prenatraglašenje zbog levičarske prošlosti ugradili u Front antitotalitaire. Praktična potvrda sukoba sa KPF i jakobinskim poimanjem revolucije bilo je pojačano angažovanje za građanska prava i disidente u Istočnoj Evropi. Suočavanje sa staljinizmom bilo je skopčano sa masovnim izmenama opredeljenja intelektualaca (od maoizma i anarhizma u konzervativni antitotalitarizam) i olakim odbacivanjem vlastite političke prošlosti kao iluzije – manir koji je autoritet Firea kanonizovao. Kurtoa se branio tvrdnjom da je i Ž. Širak bio komunista i da je na ulici prodavao Humanite, a U. Akerman apologetski definiše renegatstvo kao proces emancipacije od lagerskog mišljenja. Posle 1990. Marks se može još opravdanije parafrazirati: bauk kruži Evropom – bauk revizije. Ali, za razliku od Marksove ocene u Manifestu ovaj bauk, koji je danas u jezgri epohalne svesti, niko ne goni. Posle sloma jednopartijskog socijalizma kao da su sva pitanja jasna. Malo je deklarisanih marksista, a raskid sa prošlošću bio je konstitutivan za antitotalitarnu perspektivu u oceni nestalog realsocijalizma i rata u Jugoslaviji. Francuski istoričari opiru se brzom zaboravu socijalizma njegovom naknadnom demonizacijom. Mnogi učesnici debate oko CKK su bivši levičari, pa je upadljiv ton pravdanja i prevladavanja sa kojom bivši komunisti udaraju na još uvek prisutne levičare, i pri tome demonstriraju vlastitu sposobnost učenja i prerade prošlosti. U diskusiji opterećenoj osećanjima katkad je lični ton neskriven: razočarana ljubav koja prelazi u mržnju ili snishodljivu distancu na jednoj i prkosni-premda razočarani levičarski tonovi pravdanja s druge strane koji višene brane toliko ozbiljno komunizam kao politički projekt već više vlastitu biografiju i identitet.

U Nemačkoj preobraćene francuske antitotalitarne intelektualce, kojima su bili uzor bivši komunisti Fire i Bezankon ili bivši maoisti kao Kon-Bendit i Gliksman, često zovu renegatima ili bistro-maoistima, a otpor renegatskom antikomunizmu koristi se kao brana selektivnom nacionalističkom prevladavanju vlastite fašističke prošlosti. U krilu obnovljenih teorija o totalitarizmu javljaju se teze o "dve nemačke diktature" (nacizam i DDR), ali i otpori ovoj tezi. Umnožili su se sporovi oko pitanja da li je prekretnica bila 1945. ili 1989. Parafrazirajući Firea, U. Akerman tvrdi da je kod nemačkog naroda prva godina zamagljavala značaj druge (analogno Fireovovoj tezi o dugoj neodvojivosti 1789. i 1917. u Francuskoj). Teško je, međutim, verovati da su Habermas, Gras ili Viperman podlegli ovoj iluziji. Pre će biti da je početna suzdržanost prema ujedinjenju izvirala iz gledanja da je podela Nemačke kazna za Aušvic, a i iz opreza prema obnovi nacionalizma, a ne kako Akerman tvrdi, da je antifašizam gola ideološka misaona figura (Ackermann S. 159). Da li se posledice nacističke politike (kao što je opšta antifašistička saglasnost zapadnih saveznika da Treći Rajh treba deindustrijalizovati, podeliti i pretvoriti u polje krompira) mogu proglasiti za ideološku misaonu figuru ili je to razumljiva antifašistička reakcija na nekoliko uzastopnih ratnih